ISSN: 2632-1734
CUDES
JOURNAL OF CURRENT DEBATES IN SOCIAL SCIENCES

Yüksel Pazarkaya'nın Edebî Düşüncesinde Dil, Kimlik ve Kültürlerarasılık: "*Dilin Çağrısı*" Bağlamında Kavramsal Bir Çözümleme

Mehmet Veysi BABAYİĞİT [1]

MAKALE BİLGİSİ:

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Benzerlik Raporu: Alındı

Makale Türü: Araştırma makalesi

Makale Kayıt Tarihi: 03.06.2026

Onay Tarihi: 13.06.2026

Atıf: Babayiğit, M. V. (2026). Yüksel Pazarkaya'nın Edebî Düşüncesinde Dil, Kimlik ve Kültürlerarasılık: "*Dilin Çağrısı*" Bağlamında Kavramsal Bir Çözümleme. *Journal of Current Debates in Social Sciences*, 9 (S4), 1-11.

DOI
http://dx.doi.org/10.29228/cudes.94668

Özet

Bu çalışmanın asıl amacı; çağdaş Türk edebiyatı ve Türk-Alman göç yazınının önemli temsilcilerinden Yüksel Pazarkaya'nın edebî düşüncesini dil, kimlik ve kültürlerarasılık kavramları çerçevesinde incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın örneklemini, İnci Pazarkaya editörlüğünde yayımlanan "*Dilin Çağrısı: Yüksel Pazarkaya'ya 50. Sanat Yılında Armağan*" adlı eser oluşturmaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi deseni benimsenmiş; veriler metin merkezli derinlemesine okuma ve hermenötik analiz yaklaşımı doğrultusunda değerlendirilmiştir. Bulgular, Pazarkaya'nın dili yalnızca bir iletişim aracı olarak değil, kültürel belleğin taşıyıcısı, aidiyet duygusunun kurucu unsuru ve kimlik inşasının temel bileşeni olarak ele aldığını göstermektedir. Yapılan değerlendirmeler, Pazarkaya'nın dili yalnızca anlamsal değil, aynı zamanda görsel ve biçimsel bir estetik alan olarak kurguladığını göstermektedir. Sonuç olarak Pazarkaya'nın edebî düşüncesinin, dil, kimlik ve kültürlerarasılık arasındaki çok katmanlı ilişkiyi anlamada önemli katkılar sunduğu belirlenmiştir. Gelecekte yapılacak çalışmaların, Pazarkaya'nın eserlerini karşılaştırmalı edebiyat, çeviribilim ve kültürlerarası iletişim perspektiflerinden incelemesinin alana yeni açılımlar kazandıracağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yüksel Pazarkaya, Dilin Çağrısı, dil, kimlik, kültürlerarasılık, göç edebiyatı, Somut Şiir.

Language, Identity, and Interculturality in the Literary Thought of Yüksel Pazarkaya: A Conceptual Analysis of Dilin Çağrısı (The Call of Language)

Abstract

The main purpose of the study is to examine the literary thought of Yüksel Pazarkaya, one of the prominent representatives of contemporary Turkish literature and Turkish-German migration writing, within the framework of the concepts of language, identity, and interculturality. The sample of the research consists of the work titled *Dilin Çağrısı: Yüksel Pazarkaya'ya 50. Sanat Yılında Armağan*, edited by İnci Pazarkaya. The study adopts a qualitative research design, specifically document analysis, and the data are evaluated through close textual reading and a hermeneutic analytical approach. The findings indicate that Pazarkaya regards language not merely as a means of communication, but as a fundamental component of cultural memory, a constitutive element of belonging, and a key factor in identity construction. The analysis conducted within the study demonstrates that Pazarkaya constructs language not only as a semantic system but also as a visual and formal aesthetic field. Consequently, it is concluded that Pazarkaya's literary thought offers significant contributions to understanding the multilayered relationship between language, identity, and interculturality. It is further suggested that future studies should examine Pazarkaya's works from the perspectives of comparative literature, translation studies, and intercultural communication, which would provide new academic insights into the field.

Keywords: Yüksel Pazarkaya, Dilin Çağrısı, language, identity, interculturality, migration literature, Concrete Poetry.

[1] Doç. Dr., Batman Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Yabancı Diller Bölümü, m.veysi.babayigit@gmail.com, ORCID ID:0000-0003-4136-7434.

1. GİRİŞ

Dil, yalnızca insanlar arasında iletişimi sağlayan mekanik bir araç değil; aynı zamanda düşüncenin şekillenmesinde, iletilmesinde ve değerlendirilmesinde etkin rol oynamaktadır. Ayrıca bireysel ve kolektif kimliğin inşasında, kültürel mirasın kuşaktan kuşağa aktarılmasında temel bir bilişsel ve kültürel yapı olarak değerlendirilmektedir. Çünkü dil ile kültür birbirini tamamlayan temel unsurlar olup, dili ve kültürü bağımsız olarak incelememiz oldukça zordur.

Dolayısıyla, dil ve kültür arasındaki ilişki, her iki unsurun birbirini sürekli beslediği ve dönüştürdüğü temel ve döngüsel bir etkileşime dayanır, bu etkileşim dinamik bir süreç olup geçmişten günümüze aktifliğini korumaktadır. Bu bağlamda dil ve kültür yapılarını birbirlerinden bağımsız biçimde irdelemek ya da çalışmalara entegre etmek oldukça güçtür (Majitova, 2025). Dil, yalnızca soyut bir iletişim aracı değil; bir toplumun tarihsel süreç boyunca biriktirdiği kültürel değerlerin, köklü inançların ve yapıtaşını oluşturan geleneklerin somutlaştığı, korunduğu ve gelecek nesillere aktarıldığı canlı bir hafıza merkezidir ve canlı hafıza geçmişten gelecek tüm nesillere bu iki yapı aracılığıyla aktif biçimde aktarılmaktadır (Susianti vd., 2024). Dil-kültür ilişkisini antropoloji çerçevesinde incelediğimizde; antropolojik dilbilimin en önemli dayanaklarından biri olan ve "Sapir-Whorf hipotezi" olarak da adlandırılan dilsel görelilik ilkesine göre, bireylerin içine doğup büyüdükleri dilsel altyapı, onların dış dünyayı algılama, kategorize etme ve yorumlama biçimlerini doğrudan ve derinden şekillendirir (Altarriba & Basnight-Brown, 2022). İlgili bağlamda dilin toplumdaki kültürel fonksiyonu incelendiğinde; dil aslında toplumda pasif bir rolde olmadığı ve sadece yansıtma görevini idrak etmediği, aksine ilgili gerçeklikleri aktif olarak inşa ettiği ve toplumsal algıyı kültürel normlar içerisinde yapılandırarak gösterdiği anlaşılmaktadır. Dik-kültür dinamiği; toplumların yaşadığı kültürel dönüşümler, küreselleşme ve kaçınılmaz teknolojik gelişmeler de dile doğrudan yansır; yeni yaşam pratikleri, kendi kelime dağarcığını ve modern dilsel yapılarını eş zamanlı olarak üreterek dili sürekli olarak günceller ve evrimleştirir. Bu durum dilin kültür ile geçmişten geleceğe canlı bir uyum içerisinde olduğunu net bir biçimde sergilemektedir. Dilin, kültür ile ilişkisinin yanı sıra günlük yaşantımızın her bir basamağında önemli rolleri vardır. Bireyler, dil aracılığıyla iç dünyalarını anlamlandırmakta, toplumsal yaşama eklemlenmekte ve biriktirdikleri tarihsel deneyimleri aktarmaktadır. Bu yönüyle dil, insan deneyimini ve yaşayışını hem yansıtan hem de güçlü ve sistemli bir biçimde sosyal çerçevede örgütleme yetisine sahip bir bileşen rolünü üstelemektedir. Dil ile ilgili yapılan birçok çalışma incelendiğinde; dilin insanın bilişsel gelişimi, toplumsal etkileşimi ve kültürel dönüşümü üzerinde mutlak bir belirleyici role sahip olduğunu anlaşılmaktadır (Durga & Mehrotra, 2022). Dilin sürekli devinim halindeki yapısı, yeni sözcüklerin üretimi ve anlam alanlarının genişlemesiyle birlikte kültürel ve dilsel yapıların da paralel biçimde dönüşmesine zemin hazırlamaktadır, bu durum insan zekası ve dilsel üretim süreçlerinin başarılı biçimde işleyişine imkân sağlamaktadır (Karaia, 2019). Bu bağlamda dil, insan bilincinin anlamsal koordinatlarını belirleyen toplumsal değerlerle doğrudan ilişkilidir ve bireyin varoluşsal gerçekliğini inşa etmesinde merkezi bir işlev üstlenmektedir (Smolii vd., 2021).

Dilbilimsel açıdan bakıldığında dil, biçim, anlam ve ses sistemlerinden oluşan düzenli ve kurallı bir yapıdır, bu yapı dilin etkin ve doğru biçimde kullanılmasına ve düşüncenin doğru olarak karşı tarafa ya da bir bağlamda iletilip anlamlandırılmasında etkin rol oynamaktadır (Onan, 2005). Felsefi anlamda incelendiğinde ise dil, düşüncelerin göstergeler aracılığıyla örgütlendiği dinamik bir dizge olarak tanımlanmakta olup, düşüncenin anlamlandırılması ve bireyler tarafından çeşitli biçimde sunulmasında katkı sağladığı bilinmektedir (Saussure, 2001). Ayrıca, dil yalnızca soyut bir kurallar bütünü değil; toplumsal etkileşimi düzenleyen, bilgi aktaran, öznenin düşünce dünyasını yapılandıran ve bireysel ifadeyi mümkün kılan çok işlevli bir yapıdır (Şahin, 2015). Bu çok işlevli yapı, özneler arası etkileşime aracılık eden ve kültürel sürekliliği sağlayan temel bir matris olarak irdelenir ve bireyin içinde doğduğu, ait olduğu kültürel dünyayı pasif bir şekilde temsil eden bir unsur olmanın ötesinde, çokkültürlülük gibi çeşitle süreçlerin etkileşimi ile kimliğin yeniden üretilmesine, dönüştürülmesine ve dinamik bir almasına imkân sağlamaktadır. Edebî ve toplumsal dildeki bu dinamizm, bireye çokboyutlu bir aidiyet alanı sunarken, dilsel sermayenin de sürekli olarak yeniden biçimlenmesine olanak tanımaktadır (Bourdieu, 1991). Bu durum kişinin yeni kimlikler ya da aidiyetleri benimsemesine de imakn sağlamaktadır. Ayrıca, dil ve kimlik arasındaki bu geçirgen ilişki, özellikle kültürlerarası (intercultural) bağlamlarda ve çokdilli yaşam pratiklerinde çok daha görünür ve gerilimli bir nitelik kazanmaktadır (Kramsch, 2014). Başka bir deyişle, kültürlerarası alanda dil, salt bir çeviri enstrümanı olmaktan çıkarak, başka eğilimlere yol almaktadır ve bu çerçvede; aidiyet arayışlarının, kültürel belleğin ve diasporik sürekliliğin estetik

bir zeminde yeniden inşa edildiği farklı bir mekanizme oluşturma eğiliminde olabilmektedir. Edebî metinler ise bu noktada özel bir önem taşımakta; dilin yalnızca pratik-iletişimsel sınırlarını değil, aynı zamanda felsefi, ideolojik ve kültürel bir üretim alanı olduğunu somutlaştırmaktadır. Bu bağlamda genel olarak, yazarların dil aracılığıyla kurduğu estetik dünya; kimlik, kültür ve toplumsal deneyim arasındaki çok katmanlı ilişkileri anlamak açısından araştırmacılara zengin veriler sunmaktadır ve bu veriler aracılığıyla bireylerin geçmişten günümüze toplumsal normları benimsemesi ve kavraması dilbilim ve metinler bağlamında kolaylık sağlamaktadır (Eagleton, 2012).

Bu bağlamda, çağdaş Türk edebiyatının ve göç edebiyatının önemli isimlerinden biri olan Yüksel Pazarkaya'nın edebî ve fikrî düşüncesi; dil, kimlik ve kültürlerarasılık ilişkisinin analiz ve açıklama süreçlerinde nitelikli bir örneklem alanı teşkil ettiği bilinmektedir. Pazarkaya'nın çokdilli, çokkültürlü ve iki ülkenin (Türkiye-Almanya) entelektüel havzasından beslenen özgün konumu, onun dil anlayışını yalnızca estetik bir tercih olarak değil, aynı zamanda kültürel geçişlilik, melezlik, aidiyet ve sınırları aşan bir kimlik inşası bağlamında incelenmesine olanak sağlamaktadır. Dolayısıyla, bu çalışmada, Yüksel Pazarkaya'nın edebî düşüncesinde dil, kimlik ve kültürlerarasılık olgularını, yazarın felsefi ve estetik yönelimlerini yansıtan *"Dilin Çağrısı*" adlı eseri örnekleminde kavramsal bir çözümleme çerçevesinde incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada, Yüksek Pazarkaya'nın edebi kimliğine, tematik yönelimine ve *"Dilin Çağrısı"* eserinden esintilere yer verilmektedir.

2. YÜKSEL PAZARKAYA: HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE DÜŞÜNSEL KONUMU

Yüksel Pazarkaya'nın hayatı ve edebî kişiliği, Türk-Alman edebiyatının oluşum sürecini ve gelişimini anlamak açısından temel bir referans noktasıdır. Kendisi, "Göç Edebiyatı" (Migrantenliteratur) alanın öncüsü olarak kabul edilmekte olup, göç olgusunun sosyolojik, kültürel ve dilsel boyutlarını kuramsal bir çerçevede ele alan çok katmanlı bir düşünsel alanın da inşasına katkı sunan nadide yazarlardandır.

24 Şubat 1940 yılında İzmir'in tarihi Basmane garına yakın Abdullah Efendi sokağında doğan Pazarkaya, doğduğu evi çok iyi olarak anımsayamamaktadır. Çocukluk yıllarının geçtiği semti; Altınordu semti, Faik Paşa Mahallesi 954. sokak ve 10 numaralı iki katlı ahşap ev olarak ifade etmektedir. İlkokul eğitimini Yıldırım Kemal Bey'de ve ortaokul ile lise eğitimlerini ise Namık Kemal Lisesinde tamamlamıştır. Eğitim süresince en çok sevdiği dersler Kimya ve Matematik idi. İstanbul Teknik Üniversitesinde kısa bir süreliğine elektroteknik eğitimini almış ve daha Sümerbank'ın bursuyla 1958'de yükseköğrenim amacıyla Almanya'ya gitmiştir (Yılmaz & Alaca, 2019). Dil öğrenimi, Ren nehri kıyısında küçük bir kasabada Mainz Üniversitesine bağlı Germersheim Yabancı Diller ve Tercümanlık Enstitüsünde almaktadır. 1959 yılının yaz döneminde Stuttgart Üniversitesi'nde Kimya eğitimi almaya başlamış ve Germersheim'den Stuttgart'a taşınmıştır. 1960 yılında Stuttgart ve Tübingen üniversitelerinde Almanca yazı, şiir ve çeviriler yapmıştır. Takip eden yıllarda Göttingen Üniversintesi'nde "radyofonik oyun" eğitimleri almış, 1961 yılında İzmir radyosunda bir çalışmada rol almıştır. 1962 yaz döneminde İsveç'te Valberg kasabasında Rayonfabriken'de üç aylık kimya öğrenimi stajı yapmıştır. 1963-1964 yıllarında gazetede çeşitli alanlarda yazılar yazmıştır. Ayrıca 1963 yılında Stuttgart'da Güney Alman Radyosunda sanat ve edebiyat alanında programlar düzenlemiştir. 1963 yılında, eşi İnci Pazarkaya ile tanışır ve evlenir. 1965 yılında, Alman Dili ve Edebiyatı kürsüsünde yardımcı asistan olarak çalışır. 1966 yılında Stuttgart Üniversitesi'nde edebiyat bilimleri ve felsefe dallarında ikinci eğitim için kaydını yaptırır. Yüksek Mühendisliği eğitimi alırken eş zamanlı olarak edebiyat, felsefe ve sanat alanlarında da kendini geliştirmiştir (Zengin, 2010). Bu disiplinlerarası arka plan, onun eserlerinde görülen analitik derinlik ile felsefi sorgulama eğiliminin temelini oluşturur. 1972 yılında doktora çalışmasını tamamlar ve çalışması 1973 yılında Göppingen Kümmerle Verlag bilimsel yayınları arasında çıkar. Ayrıca 1972 yılında Stuttgart Halk Yüksek Okulu yabancı diller bölüm başkanlığı yapar. Dresden, Princeton, Bryn Mawr College, St. Louis Washington ve Ohio State Üniversitelerinde ders vermiştir. Uzun yıllar WDR Köln Radyosu'nda editörlük ve sunuculuk yapması hem Türk diasporasının kültürel dinamiklerini hem de Alman entelektüel çevrelerini yakından gözlemlemesine imkân sağlamıştır. Ayrıca 1980'li yıllarda yayımladığı Anadil dergisi aracılığıyla Almanya'daki Türk edebiyatının kurumsallaşmasına ve Türkçenin bir edebiyat dili olarak korunmasına önemli katkılar sunduğu bilinmektedir.

Pazarkaya'nın edebî kişiliği, çoğunlukla "göçmen edebiyatı" ya da erken dönem terminolojisiyle "işçi edebiyatı" bağlamında değerlendirilmektedir; ancak yazınsal konumu yalnızca bu çerçeveyle olmamaktadır çünkü Pazarkaya, iki kültür arasında konumlanan bir yazar olarak "yabancılık", "ötekilik", "aidiyet" ve "kimlik" kavramlarını estetik bir düzlemde yeniden incelemektedir ve birçok çalışmasında bu konularla ilgili kavramlara yer vermektedir. Bu yönüyle onun edebiyatı, göç deneyimini yalnızca sosyolojik bir olgu olarak değil, aynı zamanda varoluşsal ve dilsel bir problematik olarak ele alır. Ayrıca, Pazarkaya'nın edebî yaklaşımının temel bileşenlerinden biri; çok kültürlülük ya da ikili kültürlülük olgusunun yer almasıdır. Pazarkaya, edebiyatın ulusal sınırları aşan evrensel bir insanlık deneyimi olduğunu savunurken, göçmen bireyin "iki dillilik" ve "iki kültürlülük" durumunu hem bir zenginlik hem de bir gerilim alanı olarak kurgular (Güngör, 2023). Bu kurgu, eserlerinde kültürlerarasılık, yalnızca tematik bir unsur olarak değil, aynı zamanda yazınsal üretimin kurucu dinamiği olarak ortaya çıkmasına olanak vermiştir. Eserlerinde belirgin biçimde gözlemlenen bir diğer özellik ise toplumsal gerçekçi anlatım biçimidir. Özellikle erken dönem yapıtlarında Türk işçilerinin Almanya'daki yaşam koşulları, karşılaştıkları kültürel uyumsuzluklar, ayrımcılık deneyimleri ve kimlik çatışmaları belgeselci bir dikkatle ele alınmaktadır (Demir, 2011). Bu yönüyle Pazarkaya, göç edebiyatında gerçekliği estetik bir biçimde işleyen ancak toplumsal tanıklık işlevini de koruyan bir anlatı çizgisi geliştirmiştir. İlaveten, Pazarkaya'nın yazınsal üretiminde dil ve çeviri önemli bir yer tutmaktadır. Yalnızca bir yazar değil, aynı zamanda üretken bir çevirmen olan Pazarkaya, Orhan Veli, Nâzım Hikmet ve Melih Cevdet Anday gibi önemli Türk şairlerini Almancaya kazandırarak iki dil arasında edebî bir köprü kurmuştur (Koç, 2012). Eğitim ve çalışma hayatı boyunca birçok alanda çeviri dinamiğini aktif tutmuş ve çerçevede önemli eserler ortaya koymuştur. Bu çeviri pratiği, onun dil anlayışını yalnızca iletişimsel bir araçtan öte, kültürlerarası anlam üretiminin temel taşıyıcısı olarak konumlandırdığını göstermektedir. Bu bağlamda, Pazarkaya'nın eserleri; göç, kimlik, yabancılaşma, aidiyet, benlik, bireysel ve toplumsal hafıza konularına yoğunlaşmaktadır. Dolayısıyla, Pazarkaya için dil, yalnızca bir ifade aracı değil, aynı zamanda bir sığınak ve kültürel aidiyet alanıdır. Dil ile vatan arasındaki ilişkiyi yeniden düşünerek, göçmen bireyin mekânsal olarak yer değiştirse bile dili aracılığıyla aidiyetini sürdürebileceği fikrini öne çıkarır, ve bu durum kendisinin ontolojik bir boyuta sahip olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak Yüksel Pazarkaya, Türk-Alman edebiyatı bağlamında yalnızca bir yazar değil, aynı zamanda göç, kimlik ve kültürlerarasılık meselelerini düşünsel düzlemde yeniden kuran bir entelektüel figür olarak değerlendirilmektedir.

3. YÜKSEL PAZARKAYA'NIN ESERLERİ VE TEMATİK YÖNELİMLERİ

Yüksel Pazarkaya'nın eserleri, Türk-Alman edebiyatının gelişim evrelerini ve göçmen deneyiminin evrimini yansıtan geniş bir yelpazeye yayılır. Yazın dünyasında hem bir edebiyatçı hem de bir kuramcı olarak yer alan Pazarkaya, eserlerinde "göçmenlik" olgusunu sadece bir yer değiştirme değil, bir varoluş biçimi olarak ele alır.

Genel olarak tematik eğilimi incelendiğinde, edebiyat bağlamında birçok alanda eser ya da tema ile karşılaşmak mümkündür. Pazarkaya'nın eserleri; ekonomik sürgünlükten ruhsal aidiyet arayışına, dilsel yabancılaşmadan kültürel senteze uzanan bir çizgide, göçmen bireyin modern dünyadaki trajedisini belgeler. İlk kuşak Türk işçilerinin Almanya'daki sosyo-ekonomik mücadelelerini gerçekçi ve adeta belgesel bir nitelikle edebiyata taşıyan yazar, göçmenlik durumunu *"yabanın diline dili dönmemek"* olarak kavramsallaştırır (Yılmaz & Alaca, 2019). Onun metinlerinde dil, egemen kültürün içinde dışlanan ve yalnızlaşan bireyin yabancılaşma merkezine dönüşürken; *Ben Aranıyor* ve *Savrulanlar* gibi romanlarında iki kültür arasında sıkışan kuşakların kimlik arayışları ile tarihsel sarsıntıları işlenir. Tüm bu sancılı süreçlerin karşısına "kültürlerarası diyalog" misyonunu koyan Pazarkaya, hem Almanca kaleme aldığı özgün yapıtları hem de iki dil arasında kurduğu çeviri köprüleriyle edebi üretimine organik ve birleştirici bir boyut kazandırır (Köprülü, 2020). Geçmişten günümüze bu temaları ele alarak, Pazarkaya birçok alanda eserde üretmiştir. Bu eserleri yalnızca Türkiye'de değil, Almanya'da da üretmiş olup birçok çalışması çeşitli dillere çevrilmiştir. Bu bağlamda aşağıda Türkiye'de yayınlanmış başlıca eserleri sınıflandırılarak verilmiştir, bu eser bilgileri Dilin Çağrısı eserinde Hikmet Altınkaynak (78-88 ss.) tarafından derlenmiştir.

3.1. Şiir

Pazarkaya'nın şiirleri, özellikle göç, gurbet, dil, aidiyet ve kültürel kırılma temaları etrafında şekillenmektedir. İlgili şiirler şöyledir (Altınkaynak, 2010:84):

1. *Koca Sapmalarda Biz Vardık* (1973)
2. *Umut Dolayları* (1974)
3. *Aydınlık Kanayan Çiçek (1974)*
4. *İncindiğin Yerdir Gurbet* (1979)
5. Saat Ankara- Takvim Dizeleri (1981)
6. *Sen Dolayları* (1983)
7. *Karanlıktan Yakınma* (1984)
8. *Dost Olayları (1990)*
9. *Sen Dolayları / Sevgi Dolayları / Umut Dolayları (1992)*
10. *Mutluluk Şiirleri (kasetli-1995)*
11. *Somut Şiir* (1996)
12. *Yol Dolayları (2006)*

3.2. Öykü

Pazarkaya'nın öyküleri, Almanya'ya göç eden işçilerin yaşam koşulları, yabancılaşma ve kültürel uyum sorunları etrafında şekillenir. İlgili öyküler şöyledir (Altınkaynak, 2010:84):

1. *Oturma İzni (1977)*
2. *Güz Rengi (1988)*
3. *Güz Öyküleri (2007)*
4. *Kış Öyküleri (2008)*
5. *Bahar Öyküleri (2009)*
6. *Yaz Öyküleri (2009)*

3.3. Roman

Pazarkaya'nın romanları, kimlik çözülmesi ve modern bireyin varoluşsal arayışı üzerine yoğunlaşır. İlgili romanlar şöyledir (Altınkaynak, 2010:84):

1. *Ben Aranıyor (1989)*

3.4. Deneme

Pazarkaya'nın düşünsel yönünü ortaya koyan metinleri arasında dil, edebiyat ve çeviri üzerine yazıları önemli bir yer tutar. İlgili deneme şöyledir (Altınkaynak, 2010:84):

1. *Mölln ve Solingen'den Sonra Almanya Üzerine (1995)*

3.5. Oyunlar

Yüksel Pazarkaya'nın tiyatro üretimi sınırlı sayıda olmakla birlikte, kültürlerarasılık, kimlik ve toplumsal çatışma temalarını yoğun biçimde işleyen metinlerden oluşmaktadır. İlgili oyunlar şöyledir (Altınkaynak, 2010:84):

1. *Mediha (1992)*
2. *Ferhat'ın Yeni Acıları (1993)*

3. *Haremden Kadın Kaçırma (1993)*
4. *Köşetaşı (2000)*
5. *Kırk Yıl Dile Kolay (2007)*

3.6. Monografya

Yüksel Pazarkaya, Türk-Alman edebiyatı ve göç edebiyatı bağlamında çok sayıda araştırmaya konu olmuş bir yazar olmakla birlikte, doğrudan ona adanmış kapsamlı bir monografi çalışmasının sınırlı olduğu görülmektedir. Buna karşın Pazarkaya'nın edebî kişiliği, farklı disiplinlerden gelen çalışmalar, armağan kitaplar, makaleler ve ansiklopedi maddeleri aracılığıyla çok yönlü biçimde ele alınmıştır. İlgili monografya şöyledir (Altınkaynak, 2010:84):

1. *Karabıyıklıların Aksakalı Demirtaş Ceyhun (2004)*

3.7. Çocuk Kitapları

Yüksel Pazarkaya'nın çocuk edebiyatı alanındaki eserleri, dilin erken yaşta kültürel aktarım ve kimlik inşasındaki rolüne odaklanmakta; aynı zamanda çokkültürlü bir duyarlılık geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu eserler, özellikle göçmen çocukların iki dilli yaşam deneyimlerini ve kültürel uyum süreçlerini görünür kılmaktadır. İlgili çocuk kitapları şöyledir (Altınkaynak, 2010:85):

1. *Aya Uçan Minare (1980)*
2. *Oktay Atatürk'ü Öğreniyor (1983)*
3. *Balık Suyu Sever (1987)*
4. *Balinanın Bebeği (1988)*
5. *Kemal ile Burak- Cennet Ülkesine Yolculuk (1988)*

3.8. Çeviri Eserleri

Yüksel Pazarkaya'nın çeviri faaliyetleri, onun edebî kimliğinin en belirleyici bileşenlerinden biri olup Türk ve Alman edebiyatları arasında çift yönlü bir kültürel dolaşım alanı oluşturur. Pazarkaya, Türk edebiyatının önemli temsilcilerinden Orhan Veli Kanık, Nâzım Hikmet Ran, Melih Cevdet Anday ve Yahya Kemal Beyatlı gibi şairlerin eserlerini Almancaya aktararak Türk şiirinin Alman edebiyat kamuoyunda tanınmasına katkı sağlamış; buna karşılık Goethe, Schiller, Brecht, Rilke, Lessing ve Heinrich Böll gibi Alman edebiyatının klasik ve modern yazarlarının eserlerini de Türkçeye kazandırarak iki yönlü bir edebî köprü kurmuştur. Bu çeviri pratiği yalnızca dilsel bir aktarım süreci olarak değil, aynı zamanda kültürlerarası anlam üretiminin yeniden inşası olarak değerlendirilmelidir; zira Pazarkaya'ya göre çeviri, metnin mekanik biçimde başka bir dile aktarılması değil, hedef dilde estetik ve kültürel olarak yeniden kurulmasıdır. Bu bağlamda onun çeviri etkinliği, antoloji ve seçki çalışmalarıyla da desteklenerek Türk şiirinin Almanca dünyada temsil edilmesi ve Alman edebiyatının Türk okuruna sistematik biçimde sunulması işlevini üstlenmiş, böylece çeviri faaliyetleri onun edebî düşüncesinde kültürlerarasılığın kurucu unsurlarından biri hâline gelmiştir.

4. YÖNTEM

Bu çalışma, çağdaş Türk edebiyatının ve göç edebiyatının önemli isimlerinden biri olan Yüksel Pazarkaya'nın edebî ve fikrî düşüncesini dil, kimlik ve kültürlerarasılık ilişkisi bağlamında incelemeyi amaçlayan nitel bir araştırmadır. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden doküman incelemesi (document analysis) yöntemi benimsenmiştir. Doküman analizi, araştırma konusu ile ilgili yazılı, görsel veya dijital materyallerin sistematik biçimde incelenmesi ve yorumlanması süreci olarak tanımlanmaktadır (Bowen, 2009). Ayrıca araştırmada metin merkezli derinlemesine okuma yaklaşımı ve seçilmiş izlekler üzerinden hermenötik (yorumlayıcı) analiz yöntemi kullanılmıştır. Hermenötik yaklaşım, metinlerin yalnızca dilsel yapısını değil, tarihsel bağlamı ve anlam

katmanlarını da dikkate alarak yorumlanmasını esas alan felsefi bir çerçeve sunmaktadır (Gadamer, 1989). Bu doğrultuda dilin ve edebî söylemin kültürel süreklilik ile kimlik kurucu rolü bağlamsal ve bütüncül bir perspektifle ele alınmıştır. Çalışmanın örneklemini İnci Pazarkaya tarafından derlenen *Dilin Çağrısı* (2010) adlı eser oluşturmaktadır. Metin içerisindeki seçilmiş bölümler üzerinden Pazarkaya'nın edebî düşünce yapısı, tematik yönelimleri ve dil anlayışı kavramsal bir çözümleme çerçevesinde analiz edilmiştir. Analiz sürecinde hermenötik döngü ilkesi esas alınarak metinler parça–bütün ilişkisi içinde yorumlanmış ve anlam katmanları ortaya konulmuştur.

5. BULGULAR: "DİLİN ÇAĞRISI" ESERİNDEKİ KAVRAMSAL ÇÖZÜMLEMELER

İnci Pazarkaya editörlüğünde hazırlanan ve 2010 yılında yayımlanan Dilin Çağrısı, Yüksel Pazarkaya'nın ellinci sanat yılına armağan olarak kaleme alınmış çok yazarlı bir eser niteliği taşımaktadır. Eser, yalnızca bir armağan kitabı olmanın ötesinde, Pazarkaya'nın yaşamını, edebî kişiliğini, düşünsel yönelimlerini ve kültürlerarası konumunu farklı perspektiflerden değerlendiren kapsamlı bir kaynak özelliği göstermektedir. Kitabın giriş bölümünde Yüksel Pazarkaya'nın yaşam öyküsüne ve sanat serüvenine ilişkin kesitlere yer verilmekte; böylece okuyucuya yazarın bireysel ve entelektüel gelişim sürecini bütüncül bir çerçevede izleme imkânı sunulmaktadır. Bu yönüyle eser, biyografik bilgiler ile edebî değerlendirmeleri bir araya getiren çok katmanlı bir yapı sergilemektedir.

Eserin devamında yer alan "Pazarkaya Dolayları" bölümünde farklı yazarlar tarafından kaleme alınan yazılar aracılığıyla Pazarkaya'nın dostlukları, insanî yönleri, kültürel birikimi ve edebiyat çevreleriyle kurduğu ilişkiler ele alınmaktadır. "Kitap Dolayları" başlıklı bölümde ise Pazarkaya'nın şiir, öykü, roman, tiyatro ve çeviri faaliyetleri üzerine çeşitli incelemeler yer almakta; böylece yazarın edebî üretimi farklı açılardan değerlendirilmektedir. Son bölüm olan "Kuram Dolayları"nda ise Pazarkaya'nın dil, kültür, edebiyat ve çeviri anlayışını yansıtan metinlerinden seçilmiş örneklere yer verilmekte, bu durum okuyucuya yazarın düşünsel dünyasına doğrudan ulaşma olanağı sağlamaktadır. Dolayısıyla Dilin Çağrısı, yalnızca Yüksel Pazarkaya'yı anlatan bir eser değil, aynı zamanda onun edebî ve fikrî evrenini çok yönlü biçimde görünür kılan önemli bir başvuru kaynağı olarak değerlendirilebilir.

Yüksel Pazarkaya'nın şiirlerinde bireysel duyarlılık ile kültürel aidiyet, aşk ile kimlik, özlem ile varoluş arasındaki ilişkiler iç içe geçmiş bir yapı sergilemektedir. Almanya'da geçirdiği yıllar boyunca kaleme aldığı şiirler, yalnızca duygusal deneyimlerin aktarımı olarak değil, aynı zamanda bireyin kendisini ve çevresini anlamlandırma çabasının estetik yansımaları olarak da değerlendirmek mümkündür. Özellikle 1983 yılında yayımlanan *Sen Dolayları*, şairin dilsel duyarlılığını, insan ilişkilerine yüklediği anlamı ve benlik algısını görünür kılan önemli eserlerindendir. Daha sonraki yıllarda "*Dilin Çağrısı"* adlı armağan kitapta da yer verilen bu şiirlerden biri, bireyin sevgi yoğunluğunu, bağlılığını ve bu bağlılık karşısında yaşadığı kimlik çözülmesini çarpıcı bir biçimde ortaya koymaktadır. Aşağıdaki şiir; Pazarkaya'nın bir eseri olup "Dilin Çağrısı" armağan kitabında Necati Tosuner tarafından incelenmiştir.

Öğret bana unutmayı senden başka her şeyi
Seni bildirmeden bütün bildiklerimi
Görmeyeyim gördüklerimi, işitmeyeyim işittiklerimi
Sana ulaşmayan duymayı düşünmeyi
Senin sesine beni sağır kılan sirenleri
Unutayım adım atmayı, sana varmayan yollarda
Konuşmayı, senden başka her konuda her sözü
Tad almayı dokunmayı koklamayı
Bilmeyeyim çekim nedir, albeni ne istem ne
Olmasın ağırlığım ivmem devinmem
Senden başka itkim güdüm duyum duygum
Yeğnikliğim yitiyor elini çekiyorsun

(Tosuner, 2010, ss. 105–106).

İlgili şiirdeki dizelere incelendiğinde; şiirin ilk dikkat çeken yönü, *"unutmak*" eyleminin sıradan bir hatırlamama durumundan öte, belki de benliğin yeniden kurulmasına yönelik radikal bir talep olarak sunulmasıdır. Şiir öznesi, yalnızca anıları değil; görme, işitme, düşünme, konuşma ve hissetme gibi insan varlığını oluşturan temel duyusal ve bilişsel süreçleri de sevilen kişiyle ilişkilendirmektedir ve çerçevede baktığımızda şiirde ya özlem duyulan bir kişi veya mekan olduğu da bahse konu edilebilinir. Bu nedenle şiirde sevilen kişi, yalnızca romantik bir özne değil, bireyin dünyayı algılamasını sağlayan merkezî bir anlam kaynağı, bir mekân ya da vatan özlemi olarak karşımıza çıkması olasıdır. *"Senden başka itkim, güdüm, duyum, duygum*" dizesi, öznenin bütün yönelimlerini tek bir odakta topladığını gösterirken, son dizede yer alan "*yeğnikliğim yitiyor, elini çekiyorsun*" ifadesi ise bu merkezin kaybedilmesiyle ortaya çıkan varoluşsal boşluğu ortaya koymaktadır. Hermenötik açıdan değerlendirildiğinde şiir, yalnızca bir ayrılık veya aşk şiiri olarak değil; bireyin aidiyet kurduğu anlam dünyasının sarsılması sonucunda yaşadığı kimlik ve varlık krizinin şiirsel anlatımı olarak okunabilmektedir. Bu yönüyle metin, Pazarkaya'nın eserlerinde sıkça karşılaşılan aidiyet, benlik, bağlılık ve anlam arayışı temalarının yoğunlaştığı önemli örneklerden biri niteliğindedir.

Ayrıca, şiir; ilk bakışta bireysel bir aşk ve ayrılık deneyimini konu edinmekle birlikte, Yüksel Pazarkaya'nın yaşamı, göç deneyimi ve edebî düşüncesi dikkate alındığında daha geniş bir anlam evrenine açılmaktadır. Nitekim şiirde tekrar edilen "*unutmak*" isteği, yalnızca sevilen bir kişiden ya da nesne veya mekândan uzaklaşma arzusunu değil, aynı zamanda bireyin geçmişiyle, belleğiyle ve aidiyetleriyle kurduğu ilişkinin sorgulanmasını da yansıtmaktadır. Göç edebiyatının temel izleklerinden biri olan özlem duygusu, burada romantik bir özlemden öte kültürel ve mekânsal bir özleme dönüştüğünü savunmak olasıdır. Şiirde yer alan "*görmeyeyim gördüklerimi, işitmeyeyim işittiklerimi*" ve "*unutayım adım atmayı, sana varmayan yollarda*" ifadeleri, bireyin kendisini anlamlandırdığı merkezden uzaklaşmasının yarattığı yabancılaşmayı göstermektedir. Bu bağlamda şiirdeki "sen" zamiri yalnızca sevilen kişiyi değil, aynı zamanda vatanı, anadili, kültürel belleği ve geride bırakılan yaşam dünyasını temsil eden çok katmanlı bir simge olarak okunabilmektedir. Hatta yabancılaşma bağlamında da, edebiyat alanına derin izler bıraktığı söylenebilir. Pazarkaya'nın uzun yıllar Almanya'da yaşamış bir göçmen yazar olması, bu yorumu daha da anlamlı kılmaktadır. Şiirin son bölümünde yer alan "*senden başka itkim, güdüm, duyum, duygum*" dizeleri, bireyin varoluşunu şekillendiren bütün yönelimlerin tek bir aidiyet noktasında toplandığını göstermekte; "*yeğnikliğim yitiyor, elini çekiyorsun*" ifadesi ise bu aidiyet bağının zayıflamasıyla ortaya çıkan kimliksel ve ruhsal kırılmayı görünür kılmaktadır. Dolayısıyla şiir, yalnızca bireysel bir ayrılığı değil, göç olgusunun beraberinde getirdiği yerinden edilme, aidiyet kaybı, kültürel özlem ve kimlik arayışı gibi temaları da içeren çok katmanlı bir anlam yapısı ortaya koymaktadır. Bu yönüyle metin, Pazarkaya'nın dil, kimlik ve kültürlerarasılık ekseninde şekillenen edebî düşüncesinin şiirsel bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

Şiirin dikkat çeken bir diğer yönü, Yüksel Pazarkaya'nın mühendislik kökenli olduğunun bilinmesi ve özelliğinin şiir diline yansımasıdır. Stuttgart Üniversitesi'nde kimya mühendisliği eğitimi alan Pazarkaya, birçok şiirinde olduğu gibi bu metinde de bilimsel ve fiziksel terminolojiyi estetik bir anlatım unsuruna dönüştürmektedir. Özellikle "*ağırlığım", "ivmem", "devinmem", "itkim*" ve "*güdüm"* gibi kavramlar fizik ve hareket bilimlerine ait terimler olmalarına rağmen şiirde insanın duygusal ve varoluşsal durumunu açıklayan metaforik göstergelere dönüşmektedir. Şair, böylece duygusal bir çözülmeyi yalnızca psikolojik bir süreç olarak değil, aynı zamanda hareketini kaybeden bir cismin fiziksel durumuna benzer biçimde ifade etmektedir. "*Olmasın ağırlığım, ivmem, devinmem*" dizesinde öznenin yaşam enerjisini ve yönelimini kaybetmesi, fiziksel hareket yasalarından ödünç alınan kavramlarla aktarılırken; "*senden başka itkim, güdüm, duyum, duygum*" ifadesinde ise insanı yaşama bağlayan temel güçlerin tek bir merkezde toplandığı görülmektedir. Bu kullanım, Pazarkaya'nın dili yalnızca iletişimsel bir araç olarak değil, farklı bilgi alanlarını bir araya getiren yaratıcı bir düşünce sistemi olarak değerlendirdiğini göstermektedir. Dolayısıyla şiirde bilimsel terminoloji ile lirik söylemin iç içe geçmesi, şairin çok disiplinli entelektüel kimliğinin ve dil konusundaki yenilikçi yaklaşımının önemli bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Yüksel Pazarkaya'nın dil ve şiir anlayışını ortaya koyan önemli çalışmalardan biri de 1996 yılında yayımlanan *Somut Şiir* adlı eseridir. İnci Pazarkaya tarafından hazırlanan *Dilin Çağrısı* adlı armağan kitapta yer alan "Yüksel Pazarkaya: Somut Şiir" başlıklı incelemesinde Umut Balcı, söz konusu eserin yalnızca bir şiir kitabı olarak değerlendirilmemesi gerektiğini vurgulamaktadır. Balcı'ya göre, "Pazarkaya'nın *Somut Şiir* adlı eseri, yukarıda da anlatıldığı gibi, bu akımın

temsilcilerini, siyasi ve toplumsal arka planını detaylı bir şekilde işlemektedir. Sadece Somut Şiir akımını tanıtmakla kalmamış, Türk ve dünya edebiyatını ana hatlarıyla tanıtmakta, süreç içerisinde yaşanan gelişmeleri birbirine bağlantılı bir şekilde aktarmaktadır" (Balcı, 2010, s. 189). Bu değerlendirme, Pazarkaya'nın dili yalnızca estetik bir üretim alanı olarak görmediğini; aynı zamanda edebiyat tarihini, kültürel dönüşümleri ve düşünsel hareketleri açıklayan bir bilgi ve bilinç alanı olarak ele aldığını göstermektedir. Dolayısıyla *Somut Şiir*, yalnızca şiirsel bir deneyin ürünü değil, aynı zamanda Pazarkaya'nın dil, kültür ve edebiyat ilişkisine dair kuramsal yaklaşımını yansıtan önemli bir kaynak niteliğindedir. Aşağıdaki şiir, "*Mutluluk Şiirleri'nden*" bir bölüm olarak "Kuş" temasını farklı anlamlandırma çerçevesinde ön plana çıkardığını söylemek mümkündür:

Kız ve Kitap

İstanbul'un en çok kuşlarını seviyorum.
Kitap fuarından çıkıyor kız,
Kasım güneşini çoktan silmiş akşam,
inmiş Haliç'in üstüne.
Havuzun kenarında bir güvercin geziniyor
ve kitap fuarından çıkan kız
bir tek güvercini görüp İstanbul'un
artık olmayan kuşlarını seviyor.

Kitaplarda aydınlık gözlerinin içi
ve tarih uzamında düşlemi geniş.
O aydınlık genişliğe sığıyor
İstanbul'un beton bilmeyen alanları
çınarları ve akasyaları ve at kestaneleri
sandallı sefalı çayları dereleri ışıl ışıl
korularla kaplı tepeleri
bağ bahçe çıkrıklı bostanları
ve İstanbul'un kuşları üç yüz tür, beş yüz tür.

Beton binadan çıkıyor kucağı kitap dolu
önünde bir tembel güvercin yürüyor
ve kız İstanbul'un en çok kuşlarını seviyor
artık olmayan kuşlarını.

1992, Mutluluk Şiirleri'nden

Pazarkaya'nın şiirlerinde dikkat çeken bir diğer unsur, bireysel duyarlılığı toplumsal ve kültürel bellekle ilişkilendiren poetik yaklaşımıdır. Bu bağlamda, ilk kez Mutluluk Şiirleri içerisinde yayımlanan "Kız ve Kitap" şiiri, şairin kent, doğa ve bellek ilişkisine dair düşünsel yönelimlerini ortaya koymaktadır. Şiirde kitap fuarından çıkan genç bir kızın İstanbul'un "*artık olmayan kuşlarını*" sevmesi, yalnızca nostaljik bir özlem duygusunu değil, modernleşme ve betonlaşma sürecinin yol açtığı kültürel ve çevresel kayıpları da görünür kılmaktadır. Özellikle "*İstanbul'un beton bilmeyen alanları", "korularla kaplı tepeleri" ve "İstanbul'un kuşları üç yüz tür, beş yüz tür*"

ifadeleri, geçmiş ile bugün arasında kurulan karşıtlık üzerinden kentsel dönüşümün yarattığı yabancılaşmayı ortaya koymaktadır. Burada kuş imgesi yalnızca doğal yaşamı temsil etmemekte; aynı zamanda özgürlüğün, hareketliliğin, hafızanın ve kaybedilen kültürel dokunun sembolü hâline gelmektedir. Bu yönüyle şiir, Pazarkaya'nın göç edebiyatında sıkça karşılaşılan aidiyet, kayıp ve özlem temalarını bireysel deneyimin ötesine taşıyarak toplumsal belleğin korunmasına yönelik eleştirel bir söyleme dönüştürmektedir. Kuş imgesinin Pazarkaya'nın şiir evrenindeki sürekliliği, onun dil ve şiir anlayışını açıklayan Somut Şiir adlı çalışmasında da görülmektedir. Umut Balcı'nın belirttiği üzere, Pazarkaya'nın Somut Şiir adlı eseri yalnızca somut şiir akımını tanıtan bir çalışma değil, aynı zamanda bu akımın tarihsel, toplumsal ve estetik arka planını ortaya koyan kapsamlı bir kaynak niteliğindedir (Balcı, 2010, s. 189). Nitekim eserde yer alan "*Yörük Kuş*" adlı somut şiir, harflerin ve sözcüklerin sayfa üzerindeki tipografik yerleşimi aracılığıyla bir kuşun uçuşunu ve göç hareketini görselleştiren ikonik bir yapıya sahiptir. Böylece kuş, Pazarkaya'nın şiirlerinde yalnızca tematik bir unsur olarak değil, aynı zamanda dilsel ve görsel bir gösterge olarak da işlev kazanmaktadır. Göç, hareket ve özgürlük kavramları bu şiirde anlam düzeyinden çıkarak doğrudan şiirin biçimine taşınmakta; okuyucu yalnızca sözcükleri okumamakta, aynı zamanda göç eden bir kuşun hareketini görsel olarak da deneyimlemektedir. Bu durum, Pazarkaya'nın dili salt bir anlatım aracı olarak değil, anlamı görselleştiren ve yeniden üreten çok katmanlı bir estetik alan olarak değerlendirdiğini göstermektedir.

6. SONUÇ

Bu çalışmada, Yüksel Pazarkaya'nın edebî düşüncesi *Dilin Çağrısı* adlı eser örnekleminde dil, kimlik ve kültürlerarasılık ekseninde incelenmiştir. Hermenötik yorumlama yaklaşımı doğrultusunda gerçekleştirilen çözümlemeler, Pazarkaya'nın edebiyatında dilin yalnızca bir iletişim aracı olarak değil, bireysel ve toplumsal belleği kuran temel bir unsur olarak ele alındığını göstermektedir. Özellikle hem eser içerisinde yer alan şiirler, değerlendirme yazıları ve kuramsal metinler, hem de genel olarak yazarın edebi yönü incelenerek verilerin analizlendirme sürecine girilmiş ve yazarın, dil ile dilsek öğelerin kültürel sürekliliğin en önemli taşıyıcısı olarak gördüğünü belirlenmiştir. Bu bağlamda; Pazarkaya, dil ile kimlik arasında çok değerli bir ilişki kurmakta; bireyin kendisini, geçmişini ve kültürel aidiyetlerini dil aracılığıyla anlamlandırdığını önemle değinmektedir.

Araştırma bulguları, Pazarkaya'nın edebî üretiminde göç olgusunun merkezî bir konuma sahip olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla, eserlerindeki "göç" kavramını herkes tarafından bilinen coğrafi bir hareketlilik biçiminin yanısıra; bireyin aidiyetlerini, kimliğini ve kültürel konumunu yeniden tanımladığı çok katmanlı bir süreç olarak ele aldığını göstermektedir (Zengin, 2010). *Sen Dolayları* şiirinde özlem, bağlılık ve aidiyet duyguları bireysel bir deneyim üzerinden işlenirken; *Kız ve Kitap* şiirinde toplumsal bellek, kent kültürü ve kaybolan doğal çevre unsurları ön plana çıkmaktadır. Böylece Pazarkaya, bireysel duyarlılığı toplumsal ve kültürel bir zemine taşıyarak göç edebiyatının sınırlarını genişletmektedir. Nitekim Pazarkaya'nın eserlerinde yabancılık, yalnızlık, aidiyet arayışı ve kültürel süreklilik gibi temaların Türk-Alman göç yazınının temel meseleleri arasında yer aldığı çeşitli araştırmalarda da vurgulanmaktadır (Yılmaz ve Alaca, 2019). Ayrıca Pazarkaya'nın göçmen yazınına ilişkin değerlendirmeleri ve kültürlerarası edebiyat anlayışı, günümüzde artan hareketlilik ve çokkültürlülük tartışmaları bağlamında güncelliğini korumaya devam etmektedir (Taş, 2017). Çalışmada ulaşılan bir diğer önemli sonuç, Pazarkaya'nın dil anlayışının çok katmanlı ve disiplinlerarası bir nitelik taşımasıdır çünkü şairin mühendislik eğitiminin etkisiyle şiirlerinde kullandığı bilimsel kavramlar, dilin estetik sınırlarını genişletmekte ve şiirsel anlatıma özgün bir boyut kazandırmaktadır. Özellikle *Somut Şiir* çalışması ve somut şiire ilişkin değerlendirmeler, Pazarkaya'nın sözcükleri yalnızca anlam taşıyan birimler olarak değil, aynı zamanda görsel ve biçimsel göstergeler olarak da ele aldığını göstermektedir. Böylece dil, yalnızca okunabilen değil, aynı zamanda görülebilen ve deneyimlenebilen bir yapıya dönüşmektedir.

Sonuç olarak Yüksel Pazarkaya'nın edebî düşüncesi, iki dil ve iki kültür arasında şekillenen özgün bir entelektüel birikimin ürünüdür. Yazar, Almanya'da uzun yıllar sürdürdüğü yaşam ve üretim süreci, onun eserlerinde kültürlerarası etkileşim gibi çeşitli unsurların varlığı; kendisinin, çok dillilik ve kimlik müzakereleri gibi konuların ön plana çıkmasına katkı sağlamıştır. Pazarkaya'nın edebiyatı, göç deneyimini yalnızca toplumsal bir olgu olarak değil, aynı zamanda dilsel ve kültürel bir varoluş meselesi olarak ele almakta; bu yönüyle Türk-Alman edebiyatının gelişiminde önemli

bir köprü işlevi görmektedir. Bu nedenle Pazarkaya'nın eserleri, yalnızca göç edebiyatı araştırmaları açısından değil, dil, kültür, kimlik ve kültürlerarasılık çalışmalarına yönelik disiplinlerarası araştırmalar açısından da önemli bir inceleme alanı sunmaktadır.

KAYNAKÇA

Altarriba, J., & Basnight-Brown, D. (2022). The psychology of communication: The interplay between language and culture through time. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, *53*(7-8), 860-874.

Altınkaynak, H. (2010). 50 yıllık kültür elçisi, şair, yazar, çevirmen: 70 yıllık serüveniyle Yüksel Pazarkaya. In İ. Pazarkaya (Ed.), *Dilin Çağrısı: Yüksel Pazarkaya'ya 50. sanat yılında armağan* (ss. 78–88). Tüyap Yayınları.

Balcı, U. (2010). Yüksel Pazarkaya: Somut şiir. İ. Pazarkaya (Ed.), *Dilin çağrısı: Yüksel Pazarkaya'ya 50. sanat yılında armağan* (ss. 187–190) içinde. Tüyap Yayınları.

Bourdieu, P. (1991). *Language and symbolic power*. Harvard university press.

Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative research journal*, *9*(2), 27-40.

Demir, A. (2011). *Sosyo-ekonomik yönüyle Almanya'ya göçün Yüksel Pazarkaya'nın "Oturma İzni" adlı öykü kitabına yansımaları*. *Turkish Studies, 6*(3), 675–689. https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.2263.

Durga, S., & Mehrotra, V. (2022). Communication and its vital role in human life. *International journal of health sciences*, *6*(S5), 5940-5948.

Eagleton, T. (2012). *The event of literature*. Yale University Press.

Gadamer, H. G. (1989). Truth and method (J. Weinsheimer & DG Marshall, trans.). *New York: Continuum*.

Güngör, H. (2023). Yüksel Pazarkaya'nın Ben Aranıyor adlı romanında kimlik (benlik) arayışı. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö12), 460-471.

Karaia, T. (2019). Language–prolific source of human mind and speech. *Black Sea Scientific Journal of Academic Research*, *49*(6), 11-14.

Koç, O. (2012). *Şiir çevirilerinde kültürel ardalan problemleri: Çevirmen Yüksel Pazarkaya'nın Türkçeden Almancaya çevirdiği şiirler örneğinde bir inceleme*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kramsch, C. (2014). Language and culture. *AILA review*, *27*(1), 30-55.

Majitova, A. (2025). Linguistic relativity: on the relationship between language and culture. *Foreign Languages in Uzbekistan*, 102-116.

Onan, B. (2005). *İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Öğretiminde Dil Yapılarının Anlama Becerilerini (Okuma/Dinleme) Geliştirmedeki Rolü*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Pazarkaya, İ. (Ed.). (2010). *Dilin Çağrısı: Yüksel Pazarkaya'ya 50. sanat yılında armağan*. Tüyap Yayınları.

Saussure, F. (2001). *Genel Dilbilim Dersleri*. (Çev.: Berke Vardar), İstanbul: Multilingual Yayınları.

Smolii, E. A., Satina, T. V., & Aleshina, L. N. (2021). Values as a factor in language and culture. *Laplage em Revista*.

Susianti, H. W., Moon, Y. J., & Budi, I. S. (2024). The relationship between culture and language: An anthropological linguistics study. *LACULTOUR: Journal of Language and Cultural Tourism*, *3*(2), 74-83.

Şahin, Y. (2015). *Farklı boyutlarıyla yabancı dil öğrenimi ve öğretimi*. Eğitim Yayınevi.

Taş, S. (2017). Göç (er) edebiyatı yazarı Yüksel Pazarkaya ile söyleşi. *Göç Dergisi*, *4*(2), 247-252.

Tosuner, N. (2010). Ren dolayları. İ. Pazarkaya (Ed.), *Dilin çağrısı: Yüksel Pazarkaya'ya 50. sanat yılında armağan* (ss. 105–106) içinde. Tüyap Yayınları.

Yılmaz, E., & Alaca, S. (2019). Yüksel Pazarkaya'nın "Oturma İzni" Adlı Öykü Kitabında Göç Meselesi. *İnsan ve Sosyal Bilimler Dergisi*, *2*(2), 317-330.

Zengin, E. (2010). Türk-Alman edebiyatına tarihsel bir bakış ve bu edebiyata ilişkin kavramlar. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, *12*(12), 329-349.